Eduskunnan lakivaliokunta

KAA 5/2021 vp

LA 12/2019 vp

Koulukiusaamisen kriminalisointi

1.4.2022

Kansalaisaloitteessa esitetään sitä, että ryhdyttäisiin valmistelemaan koulukiusaamisen erilliskriminalisointia. Lakialoite sisältää täsmällisen luettelon teoista, jotka olisivat koulukiusaamisena rangaistavia.

Kun esitetään uusia kriminalisointeja, rikosoikeuden tutkijan on ensimmäiseksi kysyttävä, onko rikoslaissa uuden kriminalisoinnin mentävä aukko. Jos uuden kriminalisoinnin kattavat teot ovat jo ennestään rangaistavia, on pohdittava kriminalisointien ankaruutta. Tutkimusten perusteella koulukiusaaminen on ilmiö, johon on perusteltua puuttua myös rikosoikeuden keinoin. Ensisijaisia ja rankaisemista tehokkaampia keinoja ovat muut kuin rikosoikeuden keinot (koulutus, valistus, tiedottaminen, valvonta, sovittelu, terveydenhuollon ja lastensuojelun toimet). Rikosoikeudellisesti vastuunalaisen henkilön teot on saatettava myös rikosoikeudellisesti arvioitaviksi, tapauskohtaisella harkinnalla. Pahoinpitelyrikoksista ja seksuaalirikoksista koulun on ilmoitettava lastensuojelulain 25 §:n perusteella aina poliisille, tekijän iästä riippumatta. Näin vakavimmat koulukiusaamisen muodot tulevat aina myös rikosoikeudellisesti arvioiduiksi. Kiusaamisen äärimmäiset muodot ovat kattavasti kriminalisoidut, ilman epäilystä. Näitä vakavimpia tekomuotojahan kansalaisaloite juuri koskee.

Lakialoitteessa kuvatut teot ovat jo nyt kattavasti rikosvastuun piirissä. Luettelen ne tässä lakialoitteen mukaisessa järjestyksessä:

1) Nämä teot ovat rangaistavia pahoinpitelyrikoksina (RL 21:5–7).
2) Nämä teot ovat kunnianloukkauksena rangaistavia (RL 24:9–10).
3) Nämä teot ovat yhtä kuin yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen (RL 24:8 – 8a).
4) Pakottaminen on rangaistavaa RL 25 luvun 8 §:n mukaan.

5) Kyseessä on ryöstörikos, RL 31:1.
6) Laiton uhkaus on rangaistavaa, RL 25:7.
7) Vapaudenriistosta on säädetty rangaistus RL 25 luvun 1–2 §:ssä.
8) Vahingonteko on säädetty rangaistavaksi, myös lievä tekomuoto (RL 35:1–3).
9) Irtaimen omaisuuden anastaminen on varkautta tai näpistystä, RL 28:1–3.
10) Luvaton käyttö on kriminalisoitu, RL 28:7–9.
11) Nämä teot rangaistaan viestintärauhan rikkomisena, RL 24:1a.

En näe hyötyä siitä, että nämä muutoinkin rangaistavat tekomuodot rangaistaisiin omana rikoksenaan, jos tekopaikkana on kouluympäristö. Erilliskriminalisointi koulukiusaaminen nimikkeellä voisi antaa jopa väärän viestin ilmiön moitittavuudesta, koska koulukiusaaminen voi toteuttaa hyvinkin vakavan rikoksen, esimerkiksi törkeän pahoinpitelyn, tunnusmerkistön. Rangaistusasteikot ulottuvat sakosta jopa kymmeneen vuoteen vankeutta. Rangaistusasteikot ovat riittävät, eikä koulukiusaamisen nimikkeellä olisi rangaistustasoa korottavaa vaikutusta, jos sitä tavoiteltaisiin. Lakialoitteen mukainen koulukiusaamisen rangaistus olisi vain sakkoa, mikä on ristiriidassa sen kanssa, mikä jo on rangaistavaa huomattavasti ankarammin rangaistusasteikoin.

Koulukiusaamisen kriminalisointi omana rikoksenaan on ongelmallista siksikin, että oletettavasti suurin osa koulukiusaajista on ikänsä puolesta rikosvastuun ulottumattomissa. Kyseessä olisi tunnusmerkistö, jonka täyttäisivät lähtökohtaisesti vain ne, joihin ei voida kohdistaa rikosvastuuta. Rikollisiin tekoihin syyllistyminen voi johtaa vahingonkorvausvastuuseen, mutta vahingonkorvausvastuu on rikosvastuuta laajempi. Koulukiusaaminen erilliskriminalisoinnilla ei parannettaisi koulukiusattujen vahingonkorvausoikeudellista asemaa.

Matti Tolvanen
OTT, rikos- ja prosessioikeuden professori
Itä-Suomen yliopisto
Oikeustieteiden laitos
matti.tolvanen@uef.fi
P. 050 550 8092